

Utbildningsdepartementet

U2022/03951

REMISSYTTRANDE FRÅN ECPAT SVERIGE

ECPAT Sverige (nedan ECPAT) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. ECPAT har beretts tillfälle att yttra sig kring *Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027* och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Barn och unga har rätt till ett tryggt och säkert digitalt liv. Idag sker stora delar av barns sexuella utforskande på internet, vilket på många sätt är positivt för deras hälsa, välmående och utveckling – men som också kan öppna upp för digital utsatthet. För att förebygga digital utsatthet krävs det att vuxna förser barn med kunskaper om deras rättigheter, samt att barn och unga ges möjligheten att utveckla förmågan att förhålla sig till digitala miljöer på ett tryggt och säkert sätt.

ECPAT:

- delar bedömningen att alla barn och elever bör utveckla digital kompetens som en del av och en förutsättning för ett livslångt lärande (delmål 1, övergripande mål 1).
- delar bedömningen att alla barn och elever bör utveckla förmåga att använda digitala lärresor och en grundläggande förståelse för hur de fungerar (delmål 2, övergripande mål 1).
- delar bedömningen att alla barn och elever bör utveckla förmågor att agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer (delmål 3, övergripande mål 1).
- har synpunkter på förslaget i förhållande till att delmål 3, övergripande mål 1 även bör omfatta kunskap om sexuell exploatering vid vistelse i den digitala miljön, liksom hanteringsstrategier för skademinskning.
- har synpunkter på förslaget i förhållande till *hur* tillgången till digitala verktyg för elever i behov av stöd behöver förbättras.
- har inga synpunkter på förslaget i övrigt.

Om betänkandet i allmänhet

ECPAT välkomnar målsättningen att alla barn och unga utvecklar digital kompetens, ges möjligheten att utveckla förmågan att förhålla sig till digitala miljöer och att agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer. Dessa punkter är alla förutsättningar för att barn och unga – på ett tryggt och säkert sätt – ska kunna utforska digitala miljöer.

I enlighet med artikel 19 i barnkonventionen ska staten vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, inklusive sexuella övergrepp.

Artikel 34 fastställer att staten bär ansvaret att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.

I den allmänna kommentaren nr 25 (2021) till barnkonventionen framgår i p. 104 att staten bör se till att digital kompetens lärs ut i skolorna som en del av läroplanerna. Särskilt framhålls att staten som en del av detta bör främja medvetenhet bland barn om de möjliga negativa konsekvenserna av att exponeras för risker avseende innehåll, kontakt, beteende och manipulation, till exempel sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp, liksom hanteringsstrategier för skademinskning och strategier för att skydda sina och andras personuppgifter.

Skolan har därför ett ansvar att se till att elever inte utsätts för sexuella kränkningar eller övergrepp under skoltid, såväl på internet som utanför. I ECPATs årliga enkätundersökning *Nude på nätet* berättar barn och unga att de vill prata om sex, relationer och samtycke på internet. År 2022 deltog över 13 000 barn och unga i undersökningen. I enkäten berättar de också att de vill ha information och veta vem de ska vända sig till om något inträffar digitalt, samt att de önskar att skolan ska ta ett större ansvar kring utsatthet på internet och olika plattformar.

Att införa en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet är även i linje med de rekommendationer som riktats till Sverige från FN:s barnrättskommitté år 2023 (se CRC/C/SWE/CO/6–7). Barnrättskommittén påminner i sina rekommendationer i p. 22(c) om sin allmänna kommentar nr 25 (2021) om barnets rättigheter i relation till den digitala miljön och rekommenderar att staten fortsätter sina ansträngningar för att öka barns och lärares digitala kompetenser.

Utveckla förmågor att agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer

Genom det arbete som ECPAT dagligen utför får vi en unik kunskap om barns utsatthet gällande sexuell exploatering på nätet. Dels genom våra kontakter med barn och unga under 18 år i vår stödlinje Ditt ECPAT, där 15 194 kontakter togs under år 2022. Dels i ECPATs undersökning *Nude på nätet* från år 2022 som visar på att 90 procent av de deltagande flickorna och 54 procent av de deltagande pojkarna har varit utsatta för sexuella övergrepp.

Av Stiftelsen Allmänna Barnhusets nationella kartläggning *Våld mot barn 2022* från år 2023 framgår att sexuella övergrepp mot barn där förövaren är vuxen har ökat från 6,3 procent 2016 till 12,2 procent 2022, även sexuella övergrepp där jämnåriga utsätter andra jämnåriga har ökat från 15,4 procent 2016 till 21,3 procent 2022. Det framgår även att sexuella övergrepp mot barn har ökat betydligt sedan år 2016, från 20,3 procent till 28,6 procent, och då främst övergrepp som har skett digitalt. ECPAT anser mot bakgrund av detta att det under delmål 3, övergripande mål 1 bör rymmas kunskap om sexuell exploatering av barn i den digitala miljön såväl som hanteringsstrategier kring detta.

I Ditt ECPAT möter vi barn och unga som fått sina nakenbilder spridda över internet eller på olika plattformar. Att barn utsätter andra barn för denna typ av brottslighet är något vi också ser. Att barn får en ökad medvetenhet om vilka konsekvenser bildspridning har för den som blir utsatt, liksom förses med kunskap om vilken typ av brottslighet det kan röra sig om, är av yttersta vikt när samhället inklusive skolan digitaliseras.

Att agera respektfullt i digitala miljöer ser vi att alla barn och unga inte gör och de är många gånger omedvetna om när de utsätter någon annan för brott. Ett exempel på detta är när barn

hänger ut andra barn med nakenbilder på så kallade exposekonton. Detta är tydligt i ECPATs rapport *Jag tittade bara, jag gjorde inget elakt* från år 2023, som handlar om barns utsatthet på exposekonton. Konsekvenserna av när barn hängs ut med nakenbilder på internet eller olika plattformar kan bli långvariga och allvarliga för deras hälsa, välmående och utveckling.

Barn behöver därför få kunskap om hanteringsstrategier för skademinskning kopplat till dessa frågor. ECPAT vill dock poängtera att det inte är barnets ansvar att skydda sig mot brott på internet. Däremot anser ECPAT att varje barn är expert på sin egen situation och att vuxna i barns närhet behöver få kunskap om barns strategier. I ECPATs rapport *Allt som inte är ett ja är ett nej* från år 2021 belyser vi de strategier som barn själva berättat om att de använder sig av. Exempel på barns strategier för att skydda sig mot sexualbrott och att göra sitt sexuella utforskande mindre riskfyllt kan handla om att anonymisera nakenbilder eller att kräva en nakenbild i utbyte, för att på så sätt minska risken för spridning av ens egna bild. Skyddande strategier kan också handla om att blockera personer på internet som hotar, utpressar eller skickar oönskade meddelanden och material.

Likvärdig tillgång och användning

Barn och ungas rättigheter gäller även i den digitala miljön och för att alla ska få sina rättigheter tillgodosedda behöver alla ges möjligheterna till användandet av digitala läresurser. I förslaget lyfts inte *hur* tillgången till digitala verktyg för elever i behov av stöd behöver förbättras eller *hur* alla ges möjligheten att använda digitala verktyg på ett sätt anpassat utefter förmåga. Inte heller tar förslaget upp särskilt utsatta grupper. I våra undersökningar kan vi se en ökad utsatthet hos barn med en NPF-diagnos (neuropsykiatrisk funktionsnedsättning). Detta belyser även Stiftelsen Allmänna Barnhuset i sin rapport *Mer utsatt än andra – om våld och övergrepp mot barn med funktionsnedsättningar* från år 2023. Studien visar att funktionsnedsättning närmast fördubblade sannolikheten för att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp. Det är av största vikt att alla ges möjlighet till användandet av digitala läresurser och att verktygen är anpassade utifrån förmåga. Det bör i sammanhanget nämnas att i övrigt är barn som utsätts för sexuell exploatering en mycket heterogen grupp. Det är därför viktigt att beakta att alla barn riskerar att utsättas för sexuella övergrepp och kränkningar över internet.

Om kunskapshöjande insatser

Yrkesverksamma inom skolan bör ges bättre förutsättningar och stöd kring barns rättigheter i den digitala miljön. Till ECPAT Vuxenstöd – vår stömlinje för vuxna i barns närhet – utgörs ungefär femtio procent av kontakterna av yrkesverksamma som har frågor och funderingar om barns digitala liv, nakenbilder och sexuella övergrepp. Vi ser en stor efterfrågan på utbildning och kunskapshöjande insatser inom detta område. Ju mer vuxna lär sig om barns digitala liv, desto mer kan vi förebygga och stötta barnen, för att de ska kunna utforska internet på ett tryggt och säkert sätt. Vuxna behöver förses med kunskap om barns sexuella utsatthet och de strategier som nämns ovan, såväl på internet som utanför, samt ges förutsättningarna för hur de bäst bemöter dessa barn och unga om något inträffar digitalt.

Föredragande i ärendet har varit utredare Eline Bogen och jurist Nelly Corneteg.

Stockholm den 27 april 2023

För ECPAT Sverige

Anna Karin Hildingson Boqvist

Generalsekreterare